

Právní režim ochrany ovzduší

Mgr. Matěj Mrlina

Zákon č. 201/2012 Sb.

- S účinností od 1. 9. 2012 nahradil zákon č. 86/2002 Sb. a jeho prováděcí předpisy
- Oblast ochrany ozonové vrstvy – nově samostatná úprava v zákoně č. 73/2012 Sb.
- **Cílem** – nové nástroje, zlepšení kvality ovzduší, plnění požadavků práva EU
- § 1 – pozitivní a negativní vymezení působnosti a předmět úpravy zákona
- Několikrát novelizován: č. 64/2014 Sb., č. 87/2014 Sb., č. 382/2015 Sb., č. 369/2016 Sb., č. 183/2017 Sb., č. 225/2017 Sb., č. 172/2018 Sb., 403/2020 Sb., č. 261/2021 Sb., č. **284/2021 Sb.**, č. **382/2021 Sb.**, č. **142/2022 Sb.**

Definice pojmů

- ovzduší
- znečišťující látka - zahrnuje i látku, která obtěžuje zápachem
- znečišťování (emise)
- úroveň znečištění (imise)
- stacionární zdroj
- mobilní zdroj
- spalovací stacionární zdroj
- provozovatel
- emisní limit
- emisní strop
- imisní limit
- palivo
- těkavá organická látka (VOC)
- organické rozpouštědlo
- tepelné zpracování odpadu
- spalovna odpadu
- ...

Oblasti úpravy – základní nástroje

- **Administrativněprávní nástroje**
 - Kvalita ovzduší – imisní limity
 - Regulace zdrojů znečišťování ovzduší – povinnosti provozovatelů, povolení, stanoviska, vyjádření orgánů ochrany ovzduší, standardy,
- **Koncepční nástroje**
 - Národní program snižování emisí (§ 8)
 - Programy zlepšování kvality ovzduší (§ 9)
- **Ekonomické nástroje**
 - Poplatek za znečišťování
- **Zvláštní nástroje ochrany ovzduší**
 - NEZ
 - Regulační řády a smogové situace
- **Sankční nástroje, kontrola a odpovědnostní vztahy**
 - Nápravná opatření, zastavení provozu
 - Kontroly domácnostní, kontroly kotlů, kontrola dodržování zákona
 - Přestupky pro FO, FOP, PO
- (Problematika biopaliv a snižování emisí skleníkových plynů z pohonných hmot)

Regulace kvality ovzduší

- Imisní limity (§ 3, příloha č. 1)
 - SO₂, NO₂, CO, NO, PM₁₀, PM_{2,5}, benzen, Pb, As, Cd, Ni, benzo(a)pyren, troposférický ozon
- Transpozice práva EU (směrnice 2008/50/ES)
- ČR však neplní – infringement
- Závazné pro orgány ochrany ovzduší při výkonu působnosti dle zákona, pro kraje a obce v samostatné působnosti – změny s novelou 284/2020 Sb. – od 1. 7. 2023
- Sledování kvality (§ 5)
 - posuzování a vyhodnocování úrovně znečištění provádí ČHMÚ, aglomerace a zóny, metody ve vyhlášce č. 330/2012 Sb., tzv. státní síť imisního monitoringu, ISKO

Regulace kvality ovzduší - judikatura

„Je-li řada staveb umístovaná do území, v němž jsou limity emisí překročeny, nelze argumentovat tím, že provoz každé jednotlivé stavby je spojen jen s nevýznamným, byť měřitelným přírůstkem již stávající hodnoty emisí.“

Rozsudek Nejvyššího správního soudu 1 As 135/2011 - 257 ze dne 31. ledna 2012, bod 43 až 48

Uplatnění emisních limitů v praxi – zde zákaz tzv. salámové metody

Program zlepšování kvality ovzduší

- Zpracovávány v případě, že je v zóně nebo aglomeraci překročen stanovený imisní limit
- MŽP ve spolupráci s příslušným KÚ/OÚ a obcí a krajem (v současnosti vydány pro všech 10 zón a aglomerací)
- Nejdůležitější část – opatření k co nejrychlejšímu dosažení překračovaných IL – v současnosti přezkumy povolení provozu a opatření směřující na lokální vytápění
- Povinnost obec a kraje provádět opatření + zpracovat časový plán
- Předchozí PZKO zrušeny soudy – byly to opatření obecné povahy
- Nyní PZKO nemají definovanou právní formu – problémy a výhody
- Nové PZKO vydávány konec 2020 až začátek 2021 – předcházely žaloby na nečinnost – MŽP uznáno nečinným (PZKO MSK, PRG, JMK)

Regulace zdrojů znečišťování ovzduší

- Zdroje „mobilní“ a „stacionární“
- Stacionární zdroj x provozovna
 - Vyplývá z definice zdroje „ucelená, nedělitelná jednotka“ – ocelárna, lom není 1 zdroj, ale soubor zdrojů, regulovaný souhrnně pod jedním povolením provozu/IP
- Kategorizace stacionárních zdrojů podle:
 1. Typu činnosti a
 2. Velikosti (jmenovitý tepelný příkon, projektovaná kapacita)
- ⇒ zdroje „vyjmenované“ a „nevyjmenované“
(v seznamu v příloze č. 2)
 3. Zdroje bezprahové – s ohledem na potenciál negativního vlivu na ŽP (OVZDUŠÍ) je třeba je regulovat vždy bez ohledu na parametry
- Sčítání zdrojů

Příloha č. 2

Příloha č. 2 k zákonu č. .../2011 Sb.

Vyjmenované stacionární zdroje

Vysvětlivky k tabulce:

1. Sloupec A - je vyžadována rozptylová studie podle § 11 odst. 9
2. Sloupec B - jsou vyžadována kompenzační opatření podle § 11 odst. 5
3. Sloupec C - je vyžadován provozní řád jako součást povolení provozu podle § 11 odst. 2 písm. d)

kód		A	B	C
ENERGETIKA - SPALOVÁNÍ PALIV				
1.1.	Spalování paliv v kotlích o celkovém jmenovitém tepelném příkonu od 0,3 MW do 5 MW včetně	x	x ⁹⁾	
1.1.	Spalování paliv v kotlích o celkovém jmenovitém tepelném příkonu nad 5 MW	x	x	x
1.2.	Spalování paliv v pístových spalovacích motorech o celkovém jmenovitém tepelném příkonu od 0,3 MW do 5 MW včetně	x		
1.2.	Spalování paliv v pístových spalovacích motorech o celkovém jmenovitém tepelném příkonu nad 5 MW	x	x	x
1.3.	Spalování paliv v plynových turbinách o celkovém jmenovitém tepelném příkonu od 0,3 MW do 5 MW včetně	x		
1.3.	Spalování paliv v plynových turbinách o celkovém jmenovitém tepelném příkonu nad 5 MW	x		x
1.4.	Spalování paliv v teplovzdušných přímotopných spalovacích zdrojích o celkovém jmenovitém příkonu od 0,3 do 5 MW	x		
1.4.	Spalování paliv v teplovzdušných přímotopných spalovacích zdrojích o celkovém jmenovitém příkonu nad 5 MW	x		x
TEPELNÉ ZPRACOVÁNÍ ODPADU, NAKLADÁNÍ S ODPADY A ODPADNÍMI VODAMI				
2.1.	Tepelné zpracování odpadu ve spalovnách	x	x	x
2.2.	Skládky, které přijímají více než 10 t odpadu denně nebo mají celkovou kapacitu větší než 25 000 t	x		x
2.3.	Kompostárny a zařízení na biologickou úpravu odpadů o projektované kapacitě rovné nebo větší než 10 tun na jednu základku nebo větší než 150 tun zpracovaného odpadu ročně	x		x
2.4.	Biodegradační a solidifikační zařízení			x
2.5.	Sanační zařízení (odstraňování ropných a chlorovaných uhlovodíků z kontaminovaných zemín) s projektovaným ročním výkonem vyšším než 1 t VOC včetně	x		x
2.6.	Čistírny odpadních vod; zařízení určená pro provoz technologií produkujících odpadní vody nepřevoditelné na ekvivalentní obyvatele v množství větším než 50 m ³ /den			x
2.7.	Čistírny odpadních vod s projektovanou kapacitou pro 10 000 a více ekvivalentních obyvatel			
ENERGETIKA - OSTATNÍ				
Přímé procesní ohřevy jinde neuvedené a rozmrazovny				
3.1.	Spalovací jednotky přímých procesních ohřevů (s kontaktem) jinde neuvedené o jmenovitém tepelném příkonu od 0,3 MW do 5 MW	x		

Přípustná úroveň znečišťování

Je určena

- **emisními limity**

- Obecné (stanovené pro ZL a skupiny) a specifické (stanovené pro typy, konkrétní zdroj) – pravidla stanovení SEL, když jsou ve vyhlášce a chceme je do povolení

- **emisními stropy**

- doplňují EL, u některých zdrojů emitujících VOC mohou nahradit EL
- ve vyhlášce nebo stanoveny KÚ v povolení provozu – pravidlo jak lze stanovit
- zákon rozlišuje stropy pro stac. zdroj, pro skupinu stac. zdrojů nebo pro skupinu mobil. zdrojů, pro provozovnu nebo pro vymezené území)

- **technickými podmínkami provozu**

- Doplňují EL
- Využívají se i tehdy pokud těžké stanovení EL a plnění EL nemožné ověřit

- **přípustnou tmavostí kouře (Ringelmannova stupnice)**

Velká část limitů, stropů a podmínek provozu přejata z legislativy EU (MCP, LCP, spalování odpadů, VOC)

Aplikují se i v případě, že povolení provozu nahradí IP (přejímá podmínky stanovené tzv. složkovými předpisy)

Zjišťování úrovně znečišťování

- Povinnost provozovatele
- Zdroj, který má stanoven **specifický emisní limit nebo emisní strop** (ve vyhlášce nebo v povolení provozu)
- Zdroj má stanovenou **technickou podmínku provozu** pro znečišťující látku + povinnost zjišťovat množství emisí této látky výslovně uložena ve vyhlášce nebo v povolení provozu
- Zdroj v **příloze č. 4** u znečišťujících látek, které jsou vyčteny v P4
- **Měření x výpočet** (záložní zdroje, na základě výjimky krajského úřadu zdroje, u kterých by měření nevedlo ke zjištění skutečné úrovně emisí)
- **Kontinuální měření** (zdroje v příloze č. 4) x **jednorázové** (frekvence v § 3 vyhlášky č. 415/2012 Sb.)

Administrativní nástroje

- **MŽP**: stanovisko k PÚR, ÚRP a ZÚR, závazné stanovisko k umístění stavby emisně významné pozemní komunikace/parkoviště, rozhodnutí o kvalifikaci typu stacionárního zdroje, využívajícího technologii, která doposud nebyla na území České republiky provozována
- **KÚ**: stanovisko k ÚP, RP, závazné stanovisko k umístění, ke stavbě a změně stavby zdroje uvedeného v příloze č. 2, povolení provozu zdroje uvedeného v příloze č. 2
- **OÚ ORP**: závazné stanovisko k umístění, provedení a užívání stavby stacionárního zdroje neuvedeného v příloze č. 2

Administrativní nástroje

- Rozptylová studie a odborný posudek (§ 11 odst. 8 a 9)
 - Odborný podklad, nemají závazný charakter, jsou podklady pro rozhodnutí dle § 50 SŘ
- **OÚ** může vydat vyjádření k řízení o vydání závazného stanoviska k umístění vyjmenovaného zdroje
- **ČIŽP** vydává vyjádření k závaznému stanovisku ke stavbě vyjmenovaného zdroje a do řízení o povolení provozu zdroje)
- PZKO
- Úroveň znečištění znečišťujícími látkami, které mají stanoven IL v bodech 1 a 2 přílohy č. 1 (v případě znečišťujících látek, které mají stanoven IL v bodech 3 a 4 orgány ochrany ovzduší k úrovním znečištění přihlíží)

Povolení provozu

- Správní rozhodnutí vydávané ve správním řízení – úprava v SŘ
- Náležitosti žádosti o povolení provozu v příloze č. 7
- Povolení provozu obsahuje „závazné podmínky pro provoz“ (§ 12 odst. 4)
 - SEL, emisní stropy (zdroj, provozovna), technické podmínky provozu
 - Provozní řád (bod C přílohy 2)
 - Způsob, podmínky a četnost zjišťování emisí – měření (JME, KME) x výpočet
 - Podmínky provádění činností a provozu technologií souvisejících s provozem zdroje, které mají vliv na úroveň znečištění ze zdroje (regulace souvisejících činností)
 - Zvláštní podmínky provozu při smogové situaci (+ § 10)
 - Kompenzační opatření – kompenzování imisního příspěvku
 - Podmínky zkušebního provozu (ten se povoluje podle stavebního zákona – i na vyžádání KÚ, ne jen provozovatele)
- Změna povolení provozu (§ 13)
 - na základě identifikace významného příspěvku v PZKO – 2 fáze – prověření možností zpřísnění závazných podmínek pro provoz (není správní řízení) a změna povolení (je správní řízení)
 - změna rozhodných okolností (závislých i nezávislých na vůli provozovatele) – např. i změna imisní situace v území a podobné situace, které nemusel provozovatel ovlivnit

Povinnosti dle zákona o ochraně ovzduší

– Hierarchie povinností

– § 16 – „povinnosti osob“ – povinnosti všech a povinnosti specifických osob

Povinnosti specifických osob

Povinnosti v oblasti kvality paliv, dovozu spal. stac. zdrojů, OR, požadavky na paliva lodí

Povinnosti všech

Suché rostlinné materiály, spalování odpadu, SZTE a nezdroje

– § 17 – povinnosti provozovatele stacionárního zdroje

Odst. 1 – povinnosti provozovatelů všech zdrojů – nevyjm., vyjm., spec. vyjm.

Odst. 3 – povinnosti provozovatelů vyjmenovaných zdrojů – vyjm., spec. vyjm.

Odst. 6 – povinnost provozovatelů speciálních vyjmenovaných zdrojů – spec. vyjm. (nemůže nevyjm. > § 16/6)

Pravidlo uplatnění povinností – a+b+c (základ), postupně odebíráme druhy zdrojů, které už ne

Ostatní odstavce – kontroly v domácnosti, zákaz spalování určitých pevných paliv, výjimky pro zemědělce

Obecné povinnosti

- Kvalitativní požadavky na paliva uváděná na trh v ČR
- Technické a emisní parametry pro spalovací zdroje do 300 kW uváděné na trh v ČR (Příloha 10, od roku 2014, zpřísněné od roku 2018, 4. třída, částečně nahrazeno nařízeními o „ekodesignu“ – od 1.1.2022 plně nahrazují ekodesignové předpisy.
- Spalování v otevřených ohništích – jen suché rostlinné materiály neznečištěné chemickými látkami
- Možnost obce obecně závaznou vyhláškou spalování suchých rostlinných materiálů zakázat/regulovat
- Obecný zákaz spalování odpadu mimo zařízení pro to povolené
- Povinnost u nových staveb (při změnách stávajících) využít pro vytápění teplo ze soustavy zásobování tepelnou energií nebo ze zdroje, který není stacionárním (je-li to technicky možné a ekonomicky přijatelné – prokazuje se energetickým posudkem) + nově výjimka pro rodinné domy a stavby pro rodinnou rekreaci

Povinnosti provozovatelů

- **Obecné povinnosti:**
 - provozovat v souladu se zákonem a prováděcími předpisy
 - dodržovat EL, ES a TPP, přípustnou tmavost kouře
 - spalovat pouze paliva splňující požadavky na kvalitu paliv, určená výrobcem nebo uvedená v povolení
 - umožnit přístup ke zdroji za účelem kontroly
- **Povinnosti provozovatelů „vyjmenovaných“ zdrojů:**
 - mít povolení provozu a provozovat v souladu s jeho podmínkami
 - zjišťovat emise
 - vést a hlásit provozní evidenci
 - odvádět znečišťující látky stanoveným způsobem
 - odstraňovat nebezpečné stavy, v souladu s provozním řádem omezit provoz nebo odstavit....

Povinnosti provozovatelů

- **Povinnosti provozovatelů spalovacích zdrojů do 300 kW:**
 - zákaz spalovat méně kvalitní pevná paliva
 - pravidelné kontroly technického stavu, provozu a instalace (jednou za 3 roky, tzv. odborně způsobilá osoba)
 - provozovat jen zdroje 3. a vyšší emisní třídy (Příloha č. 11, od roku 2022)
 - !!!! Novela 2022
 - Pro zdroje v RD, BD a chatách odklad o 2 roky (31.8.2024)
 - Pro zbytek platí pořád rok 2022
 - Aktualizované sdělení k „malým zdrojům“ – <https://1url.cz/@sdelenikotle>
 - možnost obce vyhláškou zakázat spalování vybraných druhů pevných paliv – Praha, Brno

Kontroly v domácnostech

– V minulosti:

- Plnění povinností je nekontrolovatelné, tj. nevynutitelné
- Opakované pokusy o zákonnou úpravu kontrol
- Ústavní limity (Čl. 12) – domovní svoboda vs. právo na příznivé ŽP, právo na ochranu zdraví
- Nález ÚS Pl. ÚS 2/17

Kontrola kotle v domácnosti

- Opakované důvodné podezření („recidiva“)
- 1. fáze – zaslání upozornění spolu s poučením
- 2. fáze – provedení kontroly v souladu s postupem dle kontrolního řádu
- Přístup pouze ke spalovacímu stacionárnímu zdroji, jeho příslušenství a používaným palivům
- OÚ ORP
- Odepření přístupu - přešupek

Poplatek za znečišťování

- Za čtyři znečišťující látky (Příloha č. 9 – TZL, NO_x, SO₂, VOC)
- Hranice pro osvobození od poplatku a pro podávání poplatkového hlášení – poplatek méně než 50 000 Kč za provozovnu
- Rozhodují KÚ, dle daňového řádu
- Postupné navyšování sazeb od roku 2017 do 2021
- Snížení emisí – možnost snížení poplatku o koeficienty v Příloze 9 bodu 2
 - Povinnost měřit kontinuálně, aby byl nárok
- Možnost osvobození od poplatku
 - Prokázání určitých úrovní emisí – lze pouze, pokud provozovatel měří kontinuálně
- Poplatkové přiznání do 31. března (ISPOP)
- Zálohy – pokud za skončené období >200k Kč – na další období zálohy
- Příjemci - 65 % SFŽP, 25 % kraj, 10 % státní rozpočet

Příloha č. 9 k zákonu č. 201/2012 Sb.

Sazby poplatků za znečišťování a koeficienty úrovně emisí

1. Znečišťující látky, které podléhají zpoplatnění a sazby poplatků za znečišťování v jednotlivých letech (v Kč/t)

	2013 až 2016	2017	2018	2019	2020	2021 a dále
TZL	4200	6300	8400	10500	12600	14700
SO ₂	1350	2100	2800	3500	4200	4900
NO _x	1100	1700	2200	2800	3300	3900
VOC	2700	4200	5600	7000	8400	9800

2. Koeficienty úrovně emisí vztažené k dosahovanému procentu specifického emisního limitu

<50 %	50-60 %	> 60-70 %	> 70-80 %	> 80-90 %	> 90 %
0	0,2	0,4	0,6	0,8	1

Smogová situace

= stav mimořádně znečištěného ovzduší, kdy úroveň znečištění SO₂, NO₂, PM₁₀ nebo troposférickým ozonem překročí prahovou hodnotu

- Informativní prahové hodnoty, regulační prahové hodnoty – Příloha 6
- Vyhláší a ukončuje MŽP (ČHMÚ)
- Krátkodobé regulační nástroje při vyhlášení smogové situace
 - **Regulační opatření uložená v povolení provozu zdroje** (§ 12 odst. 4 písm. g), zvláštní podmínky provozu při překročení regulační prahové hodnoty, stanovené zdrojům, které se významně podílejí na překročení úrovně znečištění v dané lokalitě, zohlednění dosažení BAT)
 - **Regulační řád obce** (fakultativní, pouze k omezení provozu silničních vozidel, nařízení obce)

Nástroje regulace mobilních zdrojů

- Nízkoemisní zóny (§ 14)
- Závazné stanovisko MŽP k parkovištím a komunikacím (§ 11 odst. 1)
- Možnost obce omezit dopravu v případě smogové situace (nařízení obce)

Vzory emisních plaket

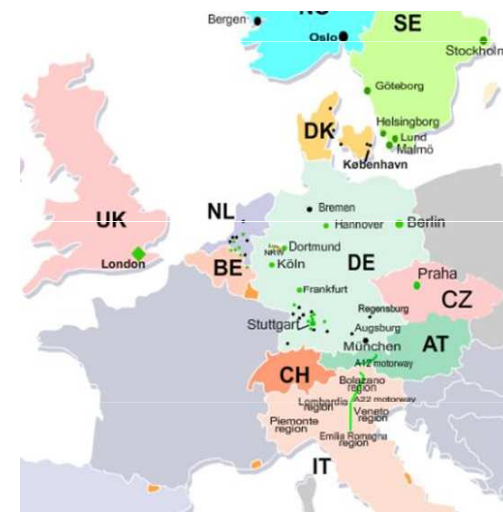
Emisní plaketa pro emisní kategorii 2 - Emisní plaketa pro emisní kategorii 5 - modrá RAL 5012

Emisní plaketa pro emisní kategorii 3 - Emisní plaketa pro emisní kategorii 6 - fialová RAL 4006

Emisní plaketa pro emisní kategorii 4 - Emisní plaketa pro emisní kategorii E - bílá RAL 9016

Autorizace

Určité činnosti podle zákona o ochraně ovzduší může vykonávat pouze osoba autorizovaná MŽP:

- jednorázové měření emisí
- měření úrovně znečištění
- dohled nad tepelným zpracováním odpadu,
- zpracování odborného posudku
- zpracování rozptylové studie
- ověřování zprávy o emisích, ověřování snížení emisí z těžby a certifikaci systému kvality

Rozhodnutí o autorizaci vydává MŽP na dobu neurčitou na základě žádosti, při splnění zákonných požadavků a složení zkoušky. Pokud autorizovaná osoba porušuje zákonné podmínky, může MŽP autorizaci odebrat.

Opatření k nápravě a přestupky

- Opatření k nápravě: Vyjmenované ČIŽP, nevyjmenované OÚ ORP nebo ČIŽP, zdroje provozované fyzickými osobami – OÚ ORP
- Pokud je „vyjmenovaný“ zdroj provozován bez povolení – ČIŽP rozhodne o zastavení provozu

! Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich!

- Přestupky FO projednává: OÚ ORP
- Přestupky PO a podnikajících FO projednává: spáchány v souvislosti s provozem „vyjmenovaného“ zdroje – ČIŽP, spáchány v souvislosti s provozem „nevyjmenovaného“ zdroje, ne v souvislosti s provozem zdroje – ČIŽP nebo OÚ ORP
- Uvedení na trh, dovezení,.. (paliva, spalovací zdroj, výrobky s VOC, barvy) – ČOI
- Biopaliva – CÚ
- Pokuty vybírá a vymáhá CÚ, příjem obce, která uložila/ 50% obce na jejímž území je činnost a 50% SFŽP/ SFŽP – ČOI a CÚ

Odpovědnost v ochraně ovzduší

- Druhy odpovědnosti
 - Správněprávní
 - Trestněprávní
 - Soukromoprávní/Občanskoprávní
 - Odpovědnost za ekologickou újmu
- Správněprávní odpovědnost
 - Přestupky – trestání za porušení povinností stanovených předpisy veřejného práva
 - Opatření k nápravě – není trestáním, ale nápravou
 - Zastavení provozu zdroje
- Trestněprávní odpovědnost
 - Pouze 2 obecné skutkové podstaty sedí na ovzduší – poškození a ohrožení ŽP
- Soukromoprávní (občanskoprávní)
 - Odpovědnost za škodu – např. na lesích (SO₂ a NO_x)
 - Sousedské žaloby - neoprávněné vnášení imisí na cizí pozemek
- Ekologická újma
 - Primárně u ovzduší neuplatitelná - znečištění ovzduší není způsobení ekologické újmy
 - K ekologické újmě by mohlo dojít v důsledku znečištěného ovzduší

Děkuji za pozornost!